

Dil ve Cinsiyet Ayırılık ve Eksiklik Kuramı İncelemesi

Language and Gender Investigation of Deficit and Diference Theories

ÖZET

Bu çalışmada Ayırılık ve Eksiklik kuramları esas alınarak kadın ve erkeklerin dili kullanma özellikleri açıklanmıştır. Araştırmada amaçlı örneklem kullanılmıştır. Bu araştırmanın çerçevesini genel olarak kadın ve erkeklerin dil kullanımındaki benzerlikler ve farklılıklar oluşturmaktadır.

Cinsiyet penceresinden bakıldığında toplumda erkek toplumu ve kadın toplumu olmak üzere ayrı topluluk söz konusudur. Bu toplumların her birinin kendine özgü kanunları vardır. Bunlardan biri kadın ile erkeklerin dili birbirinden farklı biçimde kullanmalarıdır. Örnek olarak erkekler bir arada olduğu zaman yani kadınlar olmadığında tek tek konuşurlar, biri konuşurken diğerleri dinler ve “*hum, doğru, tamam*” gibi onaylama sözleri pek kullanmazlar. Bu konuşma davranışı onlara özgüdür.

Kadınlarda durum tam tersidir. Bir kadın konuşurken diğerleri vurgu veya onaylama amacıyla “*hum, doğru, tamam*” gibi sözleri çok kullanırlar. Hatta bir kadın konuşurken diğerleri sustuğu zaman bu onun hoşuna gitmez, o dinlenmediğini düşünür. Erkeklerde ise bunun tam tersi durum geçerlidir.

Kadın ve erkekler kendi hemcinslerinin özelliğini ve beklentilerini bilirler. Ancak sorun karışık gruplarda (kadın ve erkek karışık) ortaya çıkmaktadır. Grupların disiplinleri farklı olduğu için erkekler, kadınlar, onları kesmek ve çok konuşkan olduğuna itham ederken kadınlar da erkekleri kendilerini dinlememekle suçlarlar.

Kadın ve erkek dünyasında dil ile ilgili farklılık ve değişiklikler epey fazla olduğu için 17. yüzyıldan bugüne kadın ve erkeklerin dili kullanmasına dair farklı kuramlar ortaya çıkmıştır. Bu kuramlardan Eksiklik ve Ayırılık kuramlarının incelenmesiyle ilginç sonuçlar elde edilmiştir. Sonuçlar, toplumun kadın ve erkeklerin rolünü nasıl gördüğünü ortaya çıkarmaktadır. Bu durum toplumdan topluma da değişiklik göstermektedir. Bu araştırmanın amacı dil ve cinsiyet ilişkisini incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Dilbilimi, Varyasyon, Cinsiyet, Eksiklik Kuramı, Ayırılık Kuramı

ABSTRACT

The present article examines the linguistic characteristics of men and women based on the two theories of “difference”, and “deficit”, and tries to point out the linguistic differences and similarities between men and women according to real examples in this field. If one looks at society from the perspective of gender, one will find two societies, i.e., male and female societies, each of which has its own rules. This means that women and men use language differently. For instance, if only men are present in a conversation, they tend to speak one by one. As long as one of them is speaking, others do not use affirmative words and statements such as *it is true, correct, I agree, etc.* and they just tend to listen. This style of speech is specific to the male linguistic community. In the female linguistic community, however, the situation is the opposite. When women speak, they expect others to use affirmative words and statements such as *it is true, right, I agree, etc.* and consider the silence of others speaking as a sign of inattention.

Men and women are aware of the linguistic characteristics of their peers. The problem arises when mixed groups (*male and female*) speak together. Due to the different rules and characteristics of men’s and women’s language behavior, men consider women to be talkative and garrulous, tending to interrupt the conversation. By contrast, women consider men to be indifferent to their conversations.

The linguistic differences between men and women are so wide that it has been the subject of many scientific studies since the 17th century. Many theories have been proposed in this field. Among these theories. The two theories of “difference” and “deficit” have produced interesting results. The findings have been obtained according to the social role of women and men in society. To this end, the main purpose of this article is, therefore, to investigate the relationship between language and gender based on the above-mentioned two theories.

Keywords: Sociolinguistics, Variation, Gender, Deficit Theories, Difference Theories

GİRİŞ

İnsan dilinin özelliklerinden en önemlisi **iletişim sağlayan doğal bir vasıta** olmasıdır. İnsan kendi düşünce, duygu ve isteklerini dil vasıtasıyla paylaşır. Bununla beraber insan konuşma beceresiyle doğar ve bu beceri toplumda diğer insanlarla gelişmektedir. Dil ve toplum arasında sıkı bir ilişki vardır. “*İnsan demek, dil demektir, ama dil demek de, birçok bakımından toplum demektir.*” (Vardar, 2001:15). Dil-cinsiyet farklılığı karışık bir konu olmuştur. Dildeki cinsiyet sadece dilbilimsel bir fenomen olarak algılanmamıştır. Aynı zamanda toplumsal bir fenomen olarak da varsayılmıştır ve dilbilim ile toplumsal dilbilimin popüler bir konusu olmuştur. İnsan toplumsal bir varlık olduğu için dilini sosyal çevresinde ve diğer insanlarla öğrenir ve kullanır. İnsanlar dil vasıtasıyla bir toplumda yaşamaktadır. Dil; yaş, cinsiyet, sosyal sınıf, etnik grup gibi toplumsal değişkenler çerçevesinde şekillenmektedir ve toplumdilbilimin de çalışma konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada ünlü dilbilimcilerin toplumsal dilbilimin tarihi ve tanımı üzerinde duracağız. Sonra toplumsal cinsiyeti detaylı bir şekilde açıklayacağız ve Ayırılık ve Eksiklik kuramlarına göre inceleyeceğiz.

Cihan Hüseyin Mohammed¹
Ahmed Mohammed Casim²

How to Cite This Article

Mohammed, C. H. & Casim, A. M. (2023). “Dil ve Cinsiyet Ayırılık ve Eksiklik Kuramı İncelemesi” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:110; pp:6342-6348. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.68756>

Arrival: 06 January 2023
Published: 30 April 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğretim Görevlisi, Zahu Üniversitesi, İnsani Bilimsel Fakültesi, Türk Dili Bölüm, Duhok, Irak.

² Öğretim Görevlisi, Duhok Üniversitesi, Dil Fakültesi, Koleji, Kürt Dili Bölümü, Duhok, Irak.

TOPLUMSAL DİLBİLİMİ

Dil ve cinsiyet konusuna girmeden önce, toplum ve dil ilişkisi ya da toplumsal dilbilimin tanımına değinmek gerekir. Ünlü dilbilimcilerin toplumsal dilbilim tanımlarını açıklamaya çalışacağız.

"Başlangıçta genel bir ifadeyle konuşma beceresi sayılan dil hakkında modern dilbilimin kurucusu Ferdinand de Saussure'un; 'Dil varlığını yalnızca toplum üyeleri arasındaki bir tür sözleşmeye borçludur.' görüşü dili Convention (insanlın oturup kendi aralarında dil hakkında anlaşmaları) boyutuyla açıklayıp toplumsal dilbilim (sociolinguistics) çalışmalarına temel olmuştur. Bununla birlikte Saussure toplumsal özellikli dili (langue), kişisel olan söz'den (parole) ayırmıştır." (Güven, 2015:15).

Bu sözleşme tekil insan tarafından değil toplumdaki çoğul insanlarla ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal Dilbilimin Tarihsel Gelişimi

"18. - 19. yüzyılların ünlü devlet adamı ve diltisi olan W. Von Humboldt, dil ile toplum arasındaki ilişkiyi, dilin gelişmesini toplumdaki kültür ve düşünce alanındaki gelişme ve değişmelerle açıklamaktadır." (Nazlı, 2016:38).

Humboldt dili tek bir insanın ürünü değil, tersine bir milletin ortak malı sayar. Dil bütün değişme ve gelişmesini o toplumda geçirmektedir.

"Bir disiplin adı olarak "toplumsal dilbilimi" terimi ilk defa (1939) yılında T. C Hudson'ın 'sociolinguistics in India' (Hindistan'da toplumsal dilbilimi) adlı makalesinde zikredilmiştir." (Güven, 2015:16).

Amerika'da 20. yüzyılın birinci yarısında toplumsal dilbilim sorunlarıyla ilgilenen budunbilimci Edward Sapir (1884-1939) ve dilbilimi davranışsal olarak inceleyen Leonard Bloomfield'in çalışmaları toplumsal dilbilim alanındaki araştırmaları başlatan iki öncü ekoldür.

Amerikalı budunbilimci olup ilk ünlü toplumsal dilbilimci de sayılan, Kızıldereli dilleri üzerine çalışan Sapir, öğrencisi Benjamin Lee Whorf (1897- 1941) ile Sapir-Whorf hipotezin (Linguistic determinism) olarak da ifade edilen bu hipotezi (Türkçe ifadelerle; kültürel izafiyet, dilsel görecelik adlarıyla da anılır) oluşturarak toplumsal dilbilim çalışmalarının başlatıcılarından olmuştur.

Amerika'daki ilk çalışmalardan sonra genel kabule göre 1960'lı yıllarda toplumsal dilbilim araştırmalarının başlatıcısı da sayılan İngiliz dilbilimci ve toplumbilimcisi Basil Bernstein'in (1924-2000) teorileriyle oluşturduğu "Eksiklik Kuramı" toplumsal dilbilim çalışmalarına yeni bir ivme, yeni bir anlayış kazandırmıştır.

Bu çalışmada dil ve cinsiyet ilişkisi Eksiklik ve Ayrıklık kuramlarına göre araştırılmaktadır. Bu iki kuramı incelemeyen önce, dildeki değişiklikler ve çeşitlikleri açıklamamız gerekir. Bu nedenle önce dilde varyasyon üzerinde durulacak sonra bu varyasyonlardan cinsiyet seçilerek Eksiklik ve Ayrıklık kuramlarına göre açıklanacaktır.

DİLDE VARYASYON

Doğal dillerin hiçbiri homojen değildir, aksine bunlar birçok çeşitlilik göstermektedir. Her dil kişisel, yerel ve toplumsal varyantlara sahiptir ve bunlar farklı kişiler ve sosyal gruplar tarafından, farklı coğrafya, yer ve toplumsal tabakalarda kullanılmaktadır. O yüzden konuşmacıların dilsel davranışları, kişisel ve toplumsal statülerin özelliklerine göre birbirinden farklı olmaktadır. Bir konuşmacının konuşmasında değişik toplumsal durumların çeşitliliğine rastlamak mümkündür. Yine bir konuşmacının kalıcı bir toplumsal statüde, aynı kavramı farklı bir şekilde aktarması doğaldır. Aynı kişinin sabit kişisel ve toplumsal bir durumda bile aynı sohbeti bir kereden fazla aktardığı zaman, konuşma tarzında farklılığa rastlanır.

Konuşmacıların dil dışı özellikleri farklı olduğu hâlde, dilin davranışında da farklılıklar mümkündür.

Dil değişkenlerinin (varyasyon) tespitinde, önemli dil dışı etkileyenler şunlardır:

1. Coğrafya
2. Toplumsal Tabaka
3. Cinsiyet
4. Yaş
5. Öğrenim Durumu

Bunlar dışında başka değişkenler de vardır. Burada sadece konumuzla ilgili olanları ele alacağız.

1. Coğrafya

Dil dışı etkenlerin önemli varyasyonlarından birisi, coğrafyadır. Bir dilin konuşucularının dili kullanması, doğum ve gelişim coğrafyalarına göre farklılık göstermektedir. Başka bir deyişle, farklı coğrafi bölgelerde yetişen kişilerin konuşmaları da farklıdır.

Örneğin, Türkiye’de Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde iklim şartlarından dolayı makilik bitkiler yetişir. Bunlardan biri de zeytindir. Bunun sonucunda bu bölgelerde zeytin ve zeytin etrafında geniş bir sözcük dağarcığı oluşmuştur. Buna karşın Karadeniz bölgesinde coğrafyanın etkisi ile iklimin bol yağışlı ve nemli olması sık ve gür orman alanları ile çay tarımına elverişlidir. Bunun sonucunda Karadeniz bölgesinde çay ve çay etrafında geniş bir sözcük dağarcığı oluşmuştur(Alibekiroğlu, 2022:198).

2. Toplumsal Tabaka

Aynı ekonomik-sosyal özelliklere sahip toplumun bireyleri, aynı toplumsal tabaka sayılmaktadır. Her ülkenin toplumsal tabakaları, kendine has davranış ve olgulara sahiptir. Bu olgular grupları birbirinde ayırmaktadır. Dilsel davranışlar da toplumsal davranışların bir parçası olduğu için toplumdilbilimcilere göre, bir toplumsal tabakaya ait olan kişilerin dilsel davranışları da birbirine benzer.

3. Cinsiyet

Farklı cinslerin dili farklı kullanmaları da dilde varyantlaşma nedenlerinden birdir. Cins ve cinsiyet kavramları arasında farklılıkları vardır. Cinsiyet kavramı, kültürel–sosyal bir ifade olduğu hâlde cins kavramı biyolojik terim olarak kullanılmaktadır. Dilin toplumsal alan ve toplumbilim dallarında daha çok cinsiyet kavramı kullanılmaktadır. Cinsiyet farklılığı, daha çok kadın ve erkeklerin değişik toplumsal rollerinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, iki cinsiyetin farklı toplumsal rollerinden dolayı dilsel davranışlarında da farklılıklar görülmektedir.

4. Yaş

Dilsel davranışlara sebep olan başka unsurlardan biri de yaşır. Yaş da cinsiyet gibi biyolojik ve sosyal anlamda iki farklı kullanımı olan bir ifadedir. Burada toplumsal bir unsur olarak kullanımını ele alacağız. Her toplumun farklı yaşlardaki konuşucularının konuşma tarzları da birbirinden farklıdır ve her yaştaki grup kendine özgü dilsel olgulara sahiptir.

5. Öğrenim Durum

Öğrenim seviyesi de dilsel varyasyonlara sebep olabilmektedir. Bir toplumda, dilsel değişkenler ile öğrenim seviyesi arasında belirgin bir bağlantıya rastlanır.

Dil konuşucularının öğrenim seviyesi ne kadar yüksek ise sahip oldukları dilsel hazine de o kadar geniş olmaktadır.

Yukarıda anlatılanların dışında da dil dışı etkileyenler vardır. Bu makale bunlardan “cinsiyet” etkileyeni ele almaktadır. “Eksiklik” ve “Ayrılık”kuramları ışığında bazı ünlü dilbilimcilerin cinsiyet kavramına dair araştırmalarını aktaracağız.

Cinsiyet Kavramı

Toplumsal cinsiyet ayrılıkları, daha çok kadın ve erkeklerin toplumsal rollerine bağlıdır. Her iki cinsiyetin toplumsal farklılıklarından sosyal ve dilsel davranışları da etkilenmektedir.

Cinsiyet aslında biyolojik bir ayrımı ifade eder, ama kadın ve erkeğin toplumsal rolleri aynı olmadığı için cinsiyet kavramı da toplumsal bir faktör sayılmaktadır.

Labov, New York'ta yaptığı yeni çalışma ve incelemelerde bilimsel olarak cinsiyet ile dilsel davranışlar arasında bağlantı olduğunu ve konuşucuların cinsiyetlerine göre anlatıma sahip olduğunu belirtmektedir.

Kadın ve erkek arasındaki dilsel değişiklikler hem sözcük hem cümle yapısı düzeyinde olabilmektedir. Birçok dilde kadın ve erkeklere özgü toplumsal davranışlar gibi cinsiyetlere has kelimeler ve deyimler de vardır. Öyle ki kişinin karşı cinsle ait ifadeleri kullanması toplum tarafından hoş karşılanmamaktadır.

Dil ve Cinsiyet Çalışmalarının Tarihiçesi

Cinsiyet dilbilimi alanındaki araştırmalar 17. yüzyılın başında başlamıştır. Dünyada birçok dilde değişik ölçüde, kadın ve erkeklerin konuşma tarzında farklılıklar olduğu hâlde, iki cinsiyetin konuşma farklılıklarının hissedilmesi 17. yüzyıla kadar uzanır.

İlk araştırmalar arkeologlar tarafından yapılmıştır. Toplumsal dilbilimi devrinden sonra 20. yzyıldan itibaren dil ve cinsiyet konusu önemsenmiştir ve toplum dilbiliminde önemli konulardan biri olmuştur.

Başta dil de yaş, soy vb. dil dışı etkileyenlerden sayılmaktaydı. Toplum dilbiliminin cinsiyet üzerine yapılan çalışmalarından sonra, dil ve cinsiyet ilişkisinin daha derin ve başka etkileyenlere göre daha zor ve dile daha çok etkisi olduğu anlaşılmıştır.

Robin Lakoff'un, 1975 yılında "Language and woman's place" adlı makalesi başlangıçta femenist araştırması olarak görülmekten ziyade, dil ve cinsiyet ilişkisi konusunu önemsemekte ilk olmuştur. Robin Lakoff, Eksik Kuramı'na dayanarak kadın ve erkekler arasındaki dilsel değişiklikler toplumsal eşitizliklerin sonucudur görüşünü ortaya koyar. Onların dilsel özellikleri, toplumsal rol farklılıklarının refleksidir. Bugünkü ilerlemiş ülkelerde bile, kadınlar erkeklere göre daha kuşkulanana toplumsal yerine ve sınırlı rollerine sahiptir ve bu toplumsal kısırdanış, onların dilsel davranışlarını etkilemektedir. rnek olarak kadınların dilsel davranışlarında erkeklere göre aşırı derecede düzeltme görülmektedir.

Lakoff'tan sonra onun ğrencisi Deborah Tanen, bu konuda birkaç araştırma yapmıştır. 1990 yılında "You Just Don't Understand Women and Men in Conversation" adlı eserinde, dil ve cinsiyet konusuna vurgu yapmaktadır.

Tannen, kadın ve erkeklerin dilinin farklılıkları üzerinde durmuş ve toplum dilbilim yoluyla kadın ve erkeklerin konuşmasında hissettiğimiz ilişkiler ve değişiklikleri anlamının çok kolay olduğunu anlatmaya çaba göstermiştir.

O, Ayrılık Kuramı'na dayanarak kadın ve erkek iki farklı kültürde yetiştiği için cinsiyet farklılığı konuşmalarına yansır, tespitinde bulunur.

Deborah Cameron da dil ve cinsiyet üzerinde araştırmalar yapmıştır. "What Makes Linguistics Femenist" (1992) adlı eserinde, iki cinsiyet arasındaki farklılıkları, kadın dilinin erkeklere göre yetesizliğini ve erkeklerin daha yüksek seviyede olduğunu göstermeye çabalamıştır. Cameron'a göre kadın ve erkeki farklı kültürlere aittir ve bu kültürel farklılık dili etkilemektedir. Cameron dil ve cinsiyet ilişkisini Eksiklik Kuramı'na dayanarak anlatmıştır. Ona göre kadınlar erkeklere karşı daha alt toplumsal tabakaya aittir ve bu nedenle onların dili kullanması da daha az kabullenilmektedir.

Dil ve cinsiyet çalışmaları bilimsel olarak 1970 yılında başlamıştır denilse de bu konudaki alışmalar Kuzey Avrupa'da daha eski yıllara kadar uzanır.

Danimarklı Otto Jespersen de "The Woman" (1920) adlı eserinde kadın dilinin eksikliğini anlatmaktadır.

Lis Jacobsen, 1912 yılında Eksiklik Kuramı'na dayanarak erkeklerin dilinin kadınlarına göre daha yüksek seviyede olduğunu anlatmaktadır.

Gustav Caderschiold, 1900 yılında Ayrılık Kuramı'na dayanarak kadın ve erkeğin birbirini tamamladığını dillerinin de aynı güce sahip olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

Kadın ve Erkeklerin Dil zellikleri

Yaş ve din gibi cinsiyet de dil değişikliklerinin bir temeli olarak tanımlanmaktadır. Kadın ve erkek arasında açık dilsel farklılıklar vardır. Bu farklılıklar dilin tercihli cinsiyet özelliklerini açıklamaktadır. Dilin bazı özellikleri bu iki cinsin birisi tarafından kullanılmaktadır. Bazı dillerde cinsiyete göre dilin kullanması da değişir ve iki cinsiyet aynı dili farklı bir şekilde kullanır.

rnek olarak Etiyopya Sidamo dilinde, erkekler ve kadınlar bazı kelimeleri değişik bir şekilde kullanmaktadır. "Süt" kelimesinin evirisi Sidamo dilinde erkekler tarafından kullanıldığı zaman "ado" ve kadınlar tarafından kullandığı zaman da "gurda" olur.

Japon dilinde de "ben" kelimesini erkekler "boku", kadınlar "watashi" veya "atashi" ile karşılamaktadır. Portekizcede "teşekkür ederim" ifadesi için erkekler "obrigado", kadınlar "obrigada"der.

Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere bazı dillerde erkek ve kadınların dili farklılıklar göstermektedir. Bunlardan başka kadın ve erkeklere atfetmekte de değişiklikler görülmektedir. Bu değişikliklerde erkeklere ait kelimeler "normal" ve kadınlara ait kelimeler "zel, ekstra kelimeler" olarak kabul edilmektedir. İngilteredeki "hero-heroine", "actor-actress" gibi.

Kadın ve erkeklerin kelime hazinesi de çok farklıdır. rnek olarak kadınlar renklerle ilgili daha çok kelime hazinesine sahiptir (Mesela türlü türlü kırmızı rengi tanır ve kullanır, erkekler için tek bir kırmızı vardır.). Öte yandan erkekler araba ve inşaatla ilgili daha çok kelime kullanırken (Arabaların türlerini ve parçalarını tanır ve kullanır.) kadınların buna dair söz varlığı oldukça sınırlıdır. Her grup kendi özelliklerine ve bakış açısına göre kelime hazinesine sahiptir. Kadınlar daha çok standart dile yakın dili kullanır. Erkekler ise lnl olmayan dili

tercih ederler. Bu dilsel davranışların sebebi de toplum beklentisine bağlıdır. Toplum kadınları tam, dürüst, nezaketli, prestijli olarak görmeyi ister. Erkekler bu baskı altında olmadığından daha rahat davranmaktadır. Kadınlar erkeklerden daha çok prestije yakın konuşmaya çaba göstermektedir. Erkekler prestijli, özenli dil kullanımı konusunda daha ihlal edicidir.

Bunun yanında Türk atasözleri ve deyimlerinde geçen ve kadınları ikinci sınıf, aşağı gören, ayıplayan, kadına olumsuz anlamlar yüklenen “kancık, kancıklık yapmak, kadın kısmının saçı uzun olur, aklı kısa; kadını sıdaş eden tellal aramaz; kadınlar hamamı; kırk yılda bir kadının sözü dinlemelidir; kız gibi (aşırı naziklik, süneplik, beceriksizlik anlamda); kız yedi yaşından sonra ya erde ya yerde; kız doğuran tez kocar/kızı olan tez kocar; kızını dövmeyen dizini döver vb.” sözcük, atasözü ve deyimlerle karşılaşabilmektedir (Alibekiroğlu, 2022:204)

Kadın ve erkeklerin dilsel farklılıkları konusunda farklı teoriler vardır. Bunlardan bazılarına göre askerî, kültürel vb. buluşmalar değişik dillerine yaklaşmasına sebep olmaktadır. Bu dillerin yaklaşmasından bazen erkekler ve bazen de kadınlar etkilenmektedir ve değişik dilsel davranışlar ortaya çıkmaktadır.

Dilbilimci Yesperson(1964: 237-254), Tabu meselesini, kadın ve erkeklerin dilsel değişikliklerine sebep olarak kabul etmektedir. Bu görüşe göre her cinsiyet diğer cinsiyetin özel deyimler ve sözcüklerini kullanmaktan vazgeçmektedir. Yani her kişi dilini kendi cinsiyetine göre kullanmaktadır.

Başka dilbilimcilere göre, kadın ve erkeklerin farklı dilsel davranışlarının sebebi, onların farklı toplumsal rolü ve statüsüdür.

Çeşitli toplumsal roller, değişik davranış tarzlar ve toplumsal beklentilere yol açmaktadır. Bu nedenle kadın ve erkeklerin toplumsal davranış beklentisi aynı değildir ve dilsel davranışlar, insanların toplumsal davranışlarının bir dalıdır.

Coates'a göre, dilsel farklılıkların yalnızca bir yansımasıdır. Toplum kadın ve erkeği farklı -ve eşit olmayan-gördükçe, kadın ve erkeklerin dil kullanımlarındaki farklılıklar da sürecektir. (Akünal Okan, 1998:188)

Toplum dilbilimcilere göre, toplumlar kadınlardan daha iyi ve daha düzenli toplumsal davranışlar beklediği için kadınların dilsel davranışları da erkeklere göre daha iyi olmak zorundadır.

TOPLUMSAL DİLBİLİM KURAMLARI

Toplumsal dilbilimin sahasında iki ana kuramdan bahsedilir. Basil Bernstein'in **Eksiklik Kuramı** ile bu kurama getirilen eleştirilerden oluşan William Labov'un **Ayrılık Kuramı**.

Eksiklik Kuramı ve Ayrılık Kuramı

Basil Bernstein, (Eksiklik Kuramı'nın kurucusu) toplumsal tabakalar ve konuşma tarzları arasında ilişkileri araştırmaktadır.

Basil'in çalışmalarına göre toplumu üç tabakadan oluşur: alt, orta ve üst. Tabakalara göre insanların konuşmaları da değişebilmektedir.

Alt tabakadan olan kişilerin kelime hazinesi diğer tabakalara göre daha dardır ve cümleleri daha basittir. Çocukları da daha gerizekâli olmakta ve bu da okulda başarısızlıklarına sebep olmaktadır.

Basil'e göre *daralmış kod* adıyla alt tabakadaki bireylerde “eksik bir dilsel yetenek” söz konusudur.

Orta tabakaya *genişlemiş kod* adını vermiş bu gruba dâhil olanların dili kullanımını güzel konuşma normu olarak kabul etmiştir. Bu tabakaya mensup olanlar okulda, işte daha başarılı olmaktadır.

Basil Brenstein'in kuramı birçok Avrupa ve Amerikalı bilim adamı tarafından kabul görmüştür. Ama birçok araştırmacı ve bilim adamına göre de yetersiz bulunmuştur. Amerikalı dilbilim profesörü William Labov, toplumsal dilbilimin önemli dilbilimcilerdendir. Labov, Brenstein'in kuramını eleştirirken ona karşı Ayrılık Kuramı'nı dile getirmiştir.

Ayrılık Kuramı'na göre insanlar dili toplumsal tabakaya göre kullanmaktadır. Toplumun bireyleri cinsiyet, yaş ve toplumsal tabakalara göre dili farklı kullanmaktadır. Doğal dillerin hiçbirisi hemojen değildir, aksine dillerin yapısı birçok çeşitlilik göstermektedir. İnsan dilinin doğal özelliklerinden ortaya çıkan bu çeşitlilikler (dil farklı kullanımı) Ayrılık Kuramı'na ifade etmektedir.

Robin Lakoff'a göre (Eksiklik ve Ayrılık kuramları doğrultusunda) dil ve cinsiyet ilişkisinde toplumda kadınların rolü ve sosyal statüsü erkeklere göre daha eksiktir. Bu da onların dili kullanmasını etkilemektedir. Kadınlar erkekler gibi kendi dilini doğrudürüst kullanmamaktadır. Bu durum dili de güçsüz ve eksik kullanmalarına yol açmaktadır.

Robin Lakoff kadın dilinin özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

- ✓ -Kadın dili oldukça kibardır: “bir mahzuru yoksa”, “zahmet olmazsa”, “çok memnun olurum” gibi ifadeleri sıklıkla kullanırlar.
- ✓ Özür diler gibi bir tonla konuşurlar.
- ✓ Düz cümleleri bile soru sorma tonlamasıyla söylerler.
- ✓ Dilbilgisi kurallarına uymaya özen gösterirler.
- ✓ Düşündüklerini doğrudan ifade etmeye çekinirler. “Sanırım.”, “Öyle olduğunu düşünüyorum.” gibi ifadeleri sıklıkla kullanırlar.
- ✓ “Değil mi?”ifadesini çok sık kullanırlar.
- ✓ Daha alçak sesle konuşurlar.
- ✓ Daha çok soru sorarlar.
- ✓ Daha çok özür dilerler.
- ✓ Beğenilerini göstermek için kullandıkları sözcükler daha abartılıdır.
- ✓ Kadınlar bir konudan rahatsız olduklarında mızımızlanırlar, şikâyet ederler, fakat erkekler avaz avaz bağırır.
- ✓ Bir şeye sinirlendiklerinde kullandıkları ünlemler farklıdır.Kadınlar “Aman Allahım!”, “Ya Rabbi!” gibi ifadeleri kullanırken erkekler “Allah kahretsin!” gibi sözleri kullanır.
- ✓ Küfür sözcükleri kullanmaktan kaçınırlar.
- ✓ Renkler konusunda kendilerine özgü zengin bir sözcük dağarcıkları vardır.
- ✓ Konuşurken bazı sözcükleri vurgularlar.
- ✓ Fıkra anlatamazlar. (Aydınöğlu, 2015:220)

SONUÇ

Kadın ve erkek arasındaki konuşma tarzı farklılıkları onların toplumdaki rolünü de yansıtmaktadır. Lakoff'un Ayrılık Kuramı'na göre toplumda kadın istediği gibi konuşur veya davranırsa toplum tarafından yargılanacağı korkusuyla kendi net karakterini sergilemekten kaçınmaktadır. Kişi kendi duygularını aktarmada da toplum baskısı altındadır.

Diğer taraftan erkekler duygu, düşünce ve isteklerini genel olarak toplum baskısı altında kalmadan kolayca aktarmaktadır. Bu durumda kadınlar toplumda daha faydalı bir toplumsal role sahip olabilmek amacıyla kendine ait konuşsal davranışlarında maske kullanmak zorundadır ve toplumsal kabule göre davranır. Kadınlar bu maskeyi o kadar ciddiyetle kullanmak zorunda kalırlar ki bu onlarla bütünleşmiştir. Kadınları küçümseme ve toplumdaki rolünü görmemek Eksiklik Kuramı'nda göze çarpan temel olmuştur.

Ayrılık Kuramı'na göre kadın ve erkek farklı toplumsal görevleri üstlenir. Bu farklılık toplumsal davranışlarda da aynıdır. Konuşma da toplumsal bir davranış olduğundan cinsiyete göre farklılıklar göstermektedir. Ayrılık Kuramı'na göre kadın ve erkek arasındaki dilsel davranış farklılıkları mantıksal bir temel ve izaha dayanır.

KAYNAKÇA

- Akünel Okan, Z. (1998). “Dil ve Cinsiyet: Reklam Dili Çözümlemesi“. Dergi Park. C.5, Sayı: 5. S:187-198.
- Ali. G. (2015). *Türkiye'de Günümüze Kadar Yapılmış Olan Toplumsal Dilbilim Çalışmalarına Genel Bir Bakış*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi. Eğitim Bilimler Enstitüsü. Türkçe Eğitim Anabilim Dalı.
- Alibekiroğlu. S. (2022). “Feminizm Hareketlerinin Güncel Türk Diline Etkileri Üzerine Bir Deneme“. Asya Minor Studies, C.10. Sayı:2. S:196-206.
- Aronoff. M.& Rees-Miller.J.(2001,2003). *The Handbook of Linguistics*. Blackwell Publishing Ltd.
- Berke. V.(2001). *Dilbilimin Temel Kavramlar ve İlkeleri*, Multilingual,İstanbul.
- Burcu. Ş. (2006). *Kadınlararası Konuşma Sürecinde Toplumsal Cinsiyetin Dil Üzerinde Sergilenmesi*. Yüksek Lisans Tezi.
- Celalletin. V. (2007). “Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”. Dergi Park. Sosyoloji Konferansları. S: 35-56.

Dong, J. (2021). “Cinsiyet Farklılıkları Üzerine Bir Sosyal Dilbilim Çalışması”. (çev. Şahin.

T.). (erişim: 19.04.2022). sosyalbilimler.org/dil-cinsiyet-farklilikigi.

Ece, H. (2016). *Toplumdilbilime Genel Bir Bakış*. Dicle Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Enfel, D. (2011). “Türkiye Türkçesinde Cinsiyet Kategorisinin İzleri”. *Uluarararası Sosyal Araştırma Dergisi*. C. 4. Sayı:17

Fatma, Ö. (2011). “Dillerde Cinsiyet Almanca ve Türkçe Cinsiyet Kavramları”. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. C. 46. S:281-300

Hudson, Grover. (1940). *Essential Introductory Linguistics*. Jungle Publications. Massachusetts.

Nazife, A. (2015). “Kadın ve Dil”. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 8. Sayı:1

Saadet, Ç. (1962). “Türkçede ‘Kadın’ İçin Kullanılan Sözcükler”. *Dergi Park*. C.10. S: 13-49

معینیان, ن. (1395). بررسی جامعه شناسی تفاوت زبان بین زنان و مردان, مطالعات جامعه شناسی. شماره 33.
یول, ج. علی بهرامی. (1385). بررسی زبان, تهران, رهنما.
تراسک, آر.ل. بیل می بلین. ابراهیم چنگی. (1388). معرفی زبانشناسی, تهران, رهنما.
مدرسی, ی. (1393). درآمدی بر جامعه شناسی زبان, تهران, پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
پیشکوت, م. (2013). "ره گه ز له ره وانگه ی زانستی زمانی کومه لایه تییه وه". ماجستیر, زانکوی سلیمانی, سلیمانیه.